

TÜRKÇE ÖĞRETİMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİYLE İLGİLİ BİR KAYNAKÇA DENEMESİ

Sedat MADEN*, Mert KIZILTAŞ**

Alındı/Received: 16.11.2019

Düzeltildi/Revised: 20.12.2019

Kabul Edildi/Accepted: 28.12.2019

Özet

Dünyanın en çok konuşulan dillerinden olan Türkçenin önemini ve dil bilimsel anlamdaki niteliklerini ortaya koymak için tarihsel gelişimine dair sürecin bilinmesi zorunludur. Bu nedenle, Türkçenin tarihsel gelişimi ve nesilden nesile nasıl öğretildiği incelenmelidir. Bu gerekçelerle araştırmada, Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimine dair bilimsel çalışmaların tespit edilmesi ve bir kaynakça denemesinin oluşturulması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada, nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş, veri analizinde doküman analizine başvurulmuştur. Veri kaynağı olarak belirlenen bilimsel çalışmalar tek tek incelenmiş ve kategorilere ayrılmıştır. Araştırmanın örneklemini, Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimini konu edinen bilimsel çalışmalar oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda, ULAKBİM, Google Akademik, Ulusal Tez Merkezi, Çukurova Türkoloji Sistemi gibi veritabanı ve arşivler, bildiri kitapları, üniversitelerin elektronik veri tabanları taranmış ve ana dili olarak Türkçe öğretiminin tarihine yönelik 112, yabancılarla Türkçe öğretiminin tarihine yönelik ise 24 toplamda ise 136 farklı bilimsel araştırma belirlenmiştir. Bu çalışmalardan 55'inin makale, 28'inin kitap/kitap bölümü, 39'unun tez ve 14'ünün bildiri türünde olduğu tespit edilmiştir. Bunlarla birlikte, Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimi ile ilgili ilk çalışmanın 1970 yılında yayınlanan bir makale olduğu, 1990 yılına kadar bu konunun çok incelenmediği, 2010 yılından sonra konuyla ilgili araştırmaların daha önceki dönemlere göre artış gösterdiği ve yabancılarla Türkçe öğretiminin tarihsel gelişiminin son dönemlerde daha fazla çalışıldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Türkçe öğretimi, tarihsel gelişim, kaynakça denemesi.

A BIBLIOGRAPHY EXPERIMENT RELATED TO THE HISTORICAL DEVELOPMENT OF TURKISH TEACHING

Abstract

To point out the importance and the linguistic qualities of Turkish, which is one of the most prevalent languages in the world, it is essential to know the stages about its historical development. Therefore, it is vital to examine the historical development of Turkish, and the way it used to be taught in different generations. Therefore in this study aims to identify the scientific works about the historical development of the teaching of Turkish language and to create a bibliography. In this study adopts a qualitative approach and uses document analysis as a data analysis method. The scientific works which had been classified as the data sources were categorized and investigated separately. This study focuses on the academic works which discuss the historical development of the teaching of Turkish language. Following the research process, electronic journals, proceedings books, electronic databases and archives of universities such as ULAKBİM, Google Scholar, National Thesis Center, Çukurova Turcology System were scanned. As a result of the research, 136 different scientific studies have been found, 112 of which is about the history of the teaching of Turkish language, and the remaining 24 is about the teaching of Turkish as a foreign language. 55 of these studies are articles, 28 of them are books or chapters of books, 39 of them are theses, and 14 of them are proceedings. In addition, it was found that the first study which examines the historical development of the teaching of Turkish language was published in 1970; this issue wasn't addressed adequately until 1990. Furthermore, it was observed that there has been an increase in the number of studies carried out with regard to the historical development of teaching Turkish as a foreign language after 2010.

Keywords: Turkish, teaching Turkish, historical development, bibliography.

* Doç. Dr., Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi, sedat.maden@giresun.edu.tr

** Yüksek lisans öğrencisi, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, mert_96_66@hotmail.com

1. GİRİŞ

Dil, medeniyetleri inşa eden ve ayakta tutan bir kültür unsurudur. Dilin birincil işlevi iletişim kurmaktır ve bu açıdan insana ait en gelişmiş iletişim aracı olarak tarif edilebilmektedir. Dil hakkında birçok farklı tanım yapılmıştır. Ergin (2013: 3) dili “Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş bir müessesedir.” şeklinde tanımlamaktadır. Ergin’in bu sözlerinden bir milleti millet yapan olgunun o milletin dili olduğu sonucuna ulaşmak yanlış olmayacaktır. Türk milletini bugünlere ulaştıran en önemli araç da Türk dilidir. Bu önemli aracın geçmişten günümüze nasıl geliştiği, kullanıldığı ve yeni nesle nasıl aktarıldığına ilişkin tarihsel gelişimin bilinmesi için bu yönde yapılan çalışmaların ve kaynakların tespiti de dil bilimi ve dil eğitimi açısından önem taşımaktadır.

Dil kavramı tarihte birçok toplumsal olayın sebebi ve çözümleyicisi olmuştur. Bu tespit Türk milletinin dili olan Türkçe için de geçerlidir. “Erdem başı dil diyen, sözün, yerine göre savaşa son verip yerine göre zehri bal edeceğine inanan bir milletin dili olan Türkçenin öğretimi de Türk milletinin bugünü ve geleceği için en önemli konulardan birisidir.” (Duman, 2013: 71). Türkler geçmişten bugüne kadar birçok toplulukla etkileşim kurmuştur. Var oldukları dönemde siyasal ve askerî açıdan güçlü olan Türk toplulukları ve devletleri bu etkileşim vasıtasıyla Türk dilini farklı coğrafyalara ve kültürlere yaymış, bununla birlikte öğretmiştir.

Türkçe binlerce yıldır kullanılan ve sayısız eserlerde can bulan büyük bir dildir. Bu nedenle, Türkçenin tarihsel gelişimini, nesilden nesile nasıl aktarıldığını incelemek için Türk devletlerinde Türkçenin yerine ve öğretimi ile ilgili çalışmalara bakmak gerekir. İlk büyük Türk devletlerinden olan Asya Hun Devleti’nde Türkçe öğretimi belirli programlar ve bir öğretim kurumu içerisinde örgün olarak yapılandırılmamıştır. Göçebe bir toplum olan Türkler Türkçeyi öğretirken bu sebepten dolayı sözlü kültürü ve kültür aktarımını kullanmışlardır. Araştırmalarda Hunlar’da düzenli bir eğitim sisteminin olduğuna dair herhangi bir bulguya rastlanamamıştır. Toplumsal yaşam içerisinde avcılık, savaş, madencilik gibi meslekleri erkekler babalarından edinmiş, kızlarınsa öğretmenleri anneleri olmuştur, böyle bir ortamdaysa bu süreç sözlü aktarımla gerçekleşebilmiştir.

Türklerin her zaman temas içerisinde olduğu ve Türkler hakkında bilgi toplayan ve bu bilgileri arşivleyen Çin kaynakları Türkçe öğretimiyle ilgili önemli bilgiler sunmaktadır. Biçer’e (2012: 111) göre, Çin Şu kaynağında Türkçe bir beyitle birlikte Çince anlamının da verilmesi bu kaynağı yazan kişinin de Türkçeyi bildiğini göstermektedir. Hunlar zamanında Türkçeyi bilen ve günlük hayata aktaran başka milletlerden insanların da bulunduğu bu tür tarihî vesikalarla saptanabilmektedir.

Göktürk Dönemi’nde yazıtların Türkçenin kullanımı ve öğretimi açısından öne çıktığı görülmektedir. Onan (2017) bu konuda Yenisey Yazıtları içerisinde eğitim ve Türkçe öğretimiyle ilgili olarak hiçbir bilgiye rastlanmadığını fakat o dönemin dil özelliklerini anlama bakımından bu eserlerin önemli olduğunu, Orhun Abideleri’nin ise dört temel dil becerisini barındıran sözcükler ve hitap ifadeleri içerdiğini aktarmaktadır. “Göktürk devri de dâhil, şu ana kadar yapılan araştırmalar, Türkçenin konuşma ve yazı dili olarak ilk dönemlerden itibaren gerek yazıtlarda gerekse devlet yazışmalarında sürekli kullanıldığını göstermektedir. Kanıtlar, bu dilin sistemli bir şekilde öğretildiğini ortaya koymaktadır. Ne var ki bu eğitimlerin hangi metotlarla yapıldığına dair kesin bir bilgilere tam anlamıyla ulaşamamaktadır.” (Onan, 2017: 58).

İslamiyet’in kabulünden sonra yeni bir yaşam ve toplumsal düzene geçen Türk devletleri yazılan eserlerle ve Türkçenin kullanımı konusunda değişiklikler yaşamışlardır. Bu konuda dikkat çeken çalışmalar; Kaşgarlı Mahmut’un Divan-ü Lügat-it Türk, Yusuf Has Hâcib’in Kutadgu Bilig ve

Ali Şîr Nevaî'nin Muhakemetü'l Lugateyn isimli eserleridir. İslamiyet'in etkisiyle birlikte Türk dili Arapça ve Farsçanın etkisine girmiştir fakat bu eserler Türk dilinin en az o diller kadar üstün olduğunu ele almalarıyla Türkçe öğretimi açısından değer taşıdıklarını da göstermişlerdir.

Selçuklu ve Osmanlı Devleti'ndeki dil politikalarıyla birlikte Farsça ve Arapçanın baskın gelmesiyle Türk dili eski özbenliğini kaybetmiş, bu nedenle de Türkçe o dönemde etkinliğini yitirmiştir. Arapça ve Farsçanın etkisi altında kalan Türk diline yönelik öze dönüşü çalışmalar, edebî hayatta sadeleşme / mahallileşme hareketleri olsa da, bilim ve eğitim düzeyinde Tanzimat Dönemi'ne dayanır. "Tanzimat döneminde Batı ile ilişkilerin artmasıyla, sosyal ve kültürel hayattaki değişimle birlikte birtakım teknik araç ve aletler, kıyafetler ortaya çıkmıştır. Bunların karşılanması için yeni kavram ve kelimelere ihtiyaç duyulmuştur. Fakat yenileşme ve medenileşme uğruna topyekün bir kültürün ve dilin batı dillerinin istilasına açılmasının doğuracağı tehlike bazı fikir adamlarımızca fark edilmiş, bu doğrultuda Şinasi, Ziya Paşa, Namık Kemal, Şemseddin Sami gibi aydınlarımız bu dönemde Türkçenin sadeleşmesi için çaba göstermişlerdir. Bu dönem aydınının dile yönelik eleştirel yaklaşımları iki ayrı cepheden gelişmiştir. Tanzimat döneminin önde gelen isimleri, öncelikle Arapça ve Farsça terkiplerin dilimizde fazlaca yer işgal etmesini sürekli gündeme getirerek dilimizin bu durumdan kurtarılması gerektiğini savunmuşlar, bunun yanında kullanılmakta olan alfabeyle yönelik eleştirilerde bulunmuşlardır. Tanzimat döneminde Arap harflerine yönelik eleştirilerin temelinde ise bu harflerin öğrenilmesinde yaşanan güçlük ve Türk dilinin bünyesine uymaması yer almaktaydı." (Doęaner 2005: 2). Tanzimat dönemindeki Türkçenin sadeleşmesi ve halkın dilinin etkili kılınması hareketi dilin öğretimi ile ilgili girişimleri de beraberinde getirmiştir. "Her ne kadar başarılı olup olmadığı tartışılabilir olsa da Tanzimat Dönemi Türk aydınının bu husustaki fedakârlıkları yadsınamaz. Tanzimat Dönemi'nde dilbilgisi kitapları da ortaya çıkmıştır. Bu dilbilgisi kitaplarında Türkçe, Farsça ve Arapça'nın Türk dilini meydana getirdiği ifade edilir." (Gülensoy, 2010: 335). Nitekim dönem incelendiğinde görülmektedir ki Türk dili üzerindeki Arapça ve Farsça etkisinden dili kurtarmak istenilmiş, ancak dönemin Türkçesi Türkçe, Arapça ve Farsçadan oluştuğundan Osmanlı Türkçesi ile ilgili dil bilgisi düzeyinde yenilikler içeren yeni eserler verildiği anlaşılmaktadır.

Tanzimat Dönemi öncesinde Türk dilinin öğretimi medreselerde resmî bir planlama yapılmaksızın yapılmıştır. Tanzimat Dönemi'nde bu durumun çözümü noktasında, Türkçenin kendi dil bilgisi kurallarıyla bir ders olarak okutulması ve öğretilmesi için ileride yapılacak düzenlemelere temel oluşturacak bazı adımlar atılmıştır. "Tanzimat sonrası yenileşme hareketlerine paralel olarak Türkçenin öğretimi için de çalışmalar yapılmış, ders programları hazırlanıp geliştirilmiş, ders kitapları ve makaleler yazılmıştır. Bu dönemde Türkçe eğitimi konusunda devlet eliyle sağlanan gelişmeleri şöyle özetleyebiliriz: Ahmet Cevdet Paşa 1848'de Dârümuallimîn programına önemli bir ölçüde Türkçe dersi koymuştur.1869 yılında yayımlanan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'ne göre okullarda okutulacak dersler için programlar hazırlanması gerekiyordu. Bu kuralı getiren nizamname, o dönemin ilkokul ve ortaokul Türkçe programlarını da belirlemişti." (Duman, 2013: 81). Nizamname Türkçenin planlı ve programlı biçimde öğretiminde ilk adımlardan birisidir. Tanzimat Dönemi'nde Selim Sabit Efendi ve Doktor Rüşdü gibi isimler eserleri ile Türkçenin öğretimine yön vermiştir. Şahbaz'a (2017) göre Selim Sabit'in Rehnüma-i Muallimin adlı önemli eseri, ana dili öğretimiyle ilgili açıklamalar içermekte ve eğitimde Usul-i Cedide'nin uygulanmasını önermektedir. Bir diğer anılması gereken eser ise Doktor Rüşdü'nün Nuhbetü'l Etfal adlı eseridir. "Doktor Rüşdü tarafından 1858 yılında yayımlanan Nuhbetü'l Etfal, İstanbul'daki Nesib Efendi Destgâhında basılmıştır. İlkokuma-yazma öğretiminin tarihsel gelişim seyri içinde en fazla dikkat çeken ve eleştirilenler tarafından takdir gören eserdir." (Şahbaz, 2017: 246). Tanzimat Dönemi'ndeki gelişmeler Meşrutiyet Dönemi'nde de etkisini sürdürmüştür. Bu dönemde Genç Kalemler Dergisi etrafında gelişen Yeni Lisan Hareketi ve Hüseyin Ragıp tarafından kaleme alınan Türkçenin Usul-i Tedrisi (1916) adlı eser bunun bir kanıtıdır.

Türk dilinin planlı ve programlı olarak asıl öğretimi Cumhuriyet'ten sonra başlamıştır. “Cumhuriyet tarihinin ilk programı 1924 yılında II. Heyet-i İlmiye tarafından hazırlanmıştır.” (Uçgun, 2014: 91). Türkçe öğretim programlarının tarihsel seyri ise şu şekildedir: 1926, 1936, 1948, 1968, 1981, 2005-2006, 2015, 2018. “1924 yılından itibaren Türkçenin öğretimi için programlar geliştirilmesi, yazı devrimi ve beraberinde gelen okuma-yazma seferberliği, Türk Dili Tetkik Cemiyetinin kurulması, Türk Dili Kurultaylarının düzenlenmesi, Türkçe / edebiyat öğretmenleri yetiştirmek için okulların açılması, kaynak (*Türkçenin Grameri vb.*) ve meslek bilgisi (*Uygulamalı Türkçe öğretimi, Okullarda Yazı Öğretimi vb.*) kitaplarının yazılması” (Maden, 2017: 408) bu dönemde ana dili olarak Türkçeye ve öğretimine ne kadar değer verildiğini göstermektedir. Programlarda 1981'e kadar izlenen öğretmen merkezli yaklaşım daha sonra yerini 2005 yılındaki değişikliklerle yapılandırmacı yaklaşıma bırakmış ve öğrenci odaklılığı esas alan bir Türkçe öğretimi sağlanmaya çalışılmıştır. Türkçe öğretimi programlarının tarihsel gelişimi ile ilgili birçok çalışma alanyazında yer almaktadır. Ancak Türkçe öğretiminin programlar dışındaki tarihsel gelişimini konu edinen araştırmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir.

Türkçe öğretiminin gelişimi ile ilgili alanyazın incelendiğinde; özellikle dil becerilerinin durumunu analiz etmeye yönelik içerik analizi çalışmalarının yapıldığı görülmektedir. Örneğin Akaydın ve Çeçen'in (2015) okuma becerisi ile ilgili makaleleri; Tok ve Potur (2015)'un yazma ile ilgili akademik çalışmaları; Biçer'in (2017) yabancılara Türkçe öğretimi alanındaki makaleleri içerik analizine tabi tuttuğu araştırmalar burada örnek verilebilir. Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimi ile ilgili olarak da Güzel'in (2017) editörlüğünü yaptığı ve Türkçenin eğitim-öğretim tarihini inceleyen kapsamlı eser ile Biçer'in (2017) Türkçe öğretimi tarihine dair çalışması önemlidir. 2018 yılında Yükseköğretim Kurulu tarafından yenilenen Türkçe Öğretmenliği lisans programının alan eğitimi seçmeli dersleri arasında, *Türkçe Öğretimi Tarihi* (YÖK, 2018) adlı bir derse yer verilmesi bir meslek ve bilimsel disiplin olarak Türkçe öğretimine dair yapılan çalışmaları temellendirmektedir. Nitekim Türkçe öğretmenlerinin yetiştirilmesinde, Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimine dair gelişmelerin öğretmen adaylarına aktarılması ve bu konuda bir farkındalık kazandırılması önemlidir. Ayrıca söz konusu dersin içeriğinde *tarihsel süreçte Türkçe öğretimi ve Türkçenin tarihi kaynaklarında Türkçe öğretiminden bahsedilmesi* konuyla ilgili bilimsel kaynaklara ve bulgulara ihtiyaç duyulduğunun işaretidir. Buna karşın alanyazında, Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimini konu edinen bilimsel yayınlara dair bir kaynakça denemesine ya da içerik analizine rastlanamamış ve alanda bu tür bir çalışmaya ihtiyaç duyulduğu görülmüştür. Bu çalışmanın amacı, Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimine dair bilimsel çalışmaları tespit etmek ve çeşitli açılardan değerlendirerek bir kaynakça denemesi oluşturmaktır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel araştırmalarda, “araştırılacak konu ya da konular doğal ortamlarında gerçekçi ve bütüncül biçimde anlamlandırılmaya ve yorumlanmaya çalışılır” (Ekiz, 2009, s. 31). Bu araştırmada da Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimine dair bilimsel çalışmalar tek tek incelenmiş ve kategorilere ayrılmıştır.

2.2. Örneklem

Araştırmanın örneklemini, Türkçenin ana dili ve yabancı dil olarak öğretiminin tarihsel gelişimini konu edinen 2017 yılına kadar yapılmış bilimsel çalışmalar oluşturmaktadır. Araştırma konusuyla ilgili yapılan alanyazın taraması sonucunda 136 farklı yayına ulaşılmıştır. Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimi ile ilgili bu yayınların 56'sının makale, 28'inin kitap/kitap bölümü,

39'unun tez ve 15'inin bildiri türünde olduğu ortaya konulmuştur. Bu dokümanlar belirlenirken yapılan alanyazın taramasında ulaşılabilen tüm çalışmalar örnekleme dâhil edilmiştir. Ancak Türk dili tarihi, dil bilgisi çalışmaları ve eser incelemeleri örnekleme alınmamıştır.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Nitel yaklaşımı esas alan bu araştırmada veriler, doküman incelemesi yöntemiyle toplanmıştır. Doküman incelemesi “resmî ya da özel kayıtların toplanmasında, sistematik olarak incelenmesinde yararlanılan ve ayrıntılı bir analiz imkânı sağlayan” (Ekiz, 2009) bir yöntemdir.

Konuyla ilgili araştırmalara dair alanyazının taranmasında çeşitli veri tabanlarından; ULAKBİM, Google Akademik, Ulusal Tez Merkezi, Çukurova Türkoloji Sistemi gibi veritabanı ve arşivlerden, konu ile ilgili elektronik dergilerden, bildiri kitaplarından, üniversitelerin elektronik veri tabanlarından, Türkçe öğretimiyle ilgili kaynakça kitaplarından yararlanılmıştır. İnternet üzerinden yapılan taramalarda *Türkçe Öğretimi*, *Türkçe Öğretiminin Tarihi*, *Türkçe Öğretiminin Tarihsel Gelişimi* ve *Yabancılara Türkçe Öğretimi Tarihi* gibi anahtar ifadeler kullanılmıştır. Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimiyle ilgili ulaşılan bilimsel çalışmalar kitap, makale, bildiri ve tez başlıkları altında sınıflandırılmıştır.

Araştırma kapsamında erişilen bilimsel yayınlar, türlerine göre tasnif edilerek *American Psychological Association* (APA) Yazım Kuralları'na (2011) uygun olarak kaynakça hâline getirilmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Türkçe Öğretiminin Tarihsel Gelişimi İle İlgili Makaleler

Türkçe öğretiminin tarihsel gelişim sürecine yönelik hazırlanmış bilimsel makaleler aşağıda sunulmuştur:

1) Gülsevin, G. (1987). 1709 tarihli Türkçe-manzum bir sıbyan mektebi ders kitabı. *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2); 55-87.

2) Göğüş, B. (1970). Anadil olarak Türkçenin öğretimine tarihsel bir bakış. *Türk Dili Araştırmaları Yılığ: Belleten*, 18(1); 123-154.

3) Kavcar, C. (1981). Yazı devrimi-dil eğitime getirdiği kolaylıklar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 14(1); 41-62.

4) Işıksalan, N. (1997). İdadilerde Türkçe edebiyat öğretimi. *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM*, 8(08); 151-182.

5) Işıksalan, N. (1998). II. meşrutiyet dönemi sultanilerinde Türkçe edebiyat öğretimi. *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM*, 9(09);177-223.

6) Demircan, Ö. (1998). Köy enstitülerinde Türkçe öğretimi. *Dilbilim Araştırmaları*, 126-141.

7) Akkuş, M. (1999). Araplara Türkçe öğretimi (Osmanlı dönemi). *Diyanet İlmî Dergi*, 35(1); 83-96.

8) Şenol, M. (1999). İsmail Hakkı Baltacıoğlu'na göre “Okuma eğitimi”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3; 121-130.

- 9) Binbaşıoğlu, C. (1999). İlkokuma ve yazma öğretiminin ve alfabe kitaplarının tarihsel gelişimi. *Eğitim ve Bilim*, 14(114); 8-34.
- 10) Temizyürek, F. (2000). Atatürk dönemi Türkçenin öğretimi ile ilgili olarak geliştirilen devlet politikaları. *Türk Yurdu*, 20;151-158.
- 11) Mert, O. (2002). Türkçe'nin eğitim ve öğretimi üzerine bir bibliyografya denemesi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 19; 349-281.
- 12) Polat, N. H. (2003). Türkçenin öğretimi ve Ahmet Cevdet Paşa. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13; 447-454.
- 13) Bayraktar, N. (2003). Yabancılara Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimi. *Dil Dergisi*, 199; 58-71.
- 14) Onan, B. (2003). Divanü Lûgat-it-Türk'ün dil öğretim yöntemleri ve dünya filolojisine katkıları bakımından bir değerlendirmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları* 13; 425-445.
- 15) Ađar, M. E. (2004). Türkçe öğretiminin tarihi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1); 1-10.
- 16) Uçgun, D. (2006). Medreselerde Türkçe eğitimi. *Erciyes Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, 348
- 17) Dursunođlu, H. (2006). Cumhuriyetin ilânından günümüze Türkçe ve edebiyat öğretiminin orta öğretimdeki tarihî gelişimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 34(169); 227-247.
- 18) Kolaç, E. (2008). Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı eğitimi-öğretimi çerçevesinde milli eğitim şuralarının değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5); 416-440.
- 19) Aksoy, T. ve Gürel, Z. (2008). Türkçe ilk alfabe kitabı Nuhbetü'l-Etfal'de Türkçe öğretim metodu ve günümüzdeki bazı uygulamalar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17;19-29.
- 20) Çeçen, M. A. ve Çiftçi, Ö. (2008). Milli eğitim şuralarında Türkçenin eğitimi ve öğretimi ile ilgili görüş ve kararlar. *Milli Eğitim Dergisi*, 179; 25-38.
- 21) Demircan, C. ve İnandı, Y. (2008). Köy enstitüleri programlarında anadilinin önemi ve Türkçe öğretimi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1; 1-13.
- 22) Erdem, İ. (2009). Yabancılara Türkçe öğretimiyle ilgili bir kaynakça denemesi. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(3); 888-937.
- 23) Ođur, E. (2009). Ali Canip Yöntem'in cumhuriyet döneminde edebiyat öğretimi için hazırladığı ders kitapları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2): 379-395.
- 24) Adıgüzel, M. S. (2010). Kaşgarlı Mahmut'un Türkçe öğretim yöntemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 27; 27-35.
- 25) Şahbaz, N. K. (2010). 2. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı ordusunda okuma yazma öğretimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 27;563-580.

- 26) Savaş, S. (2010). Tanzimat'tan günümüze Türkçemiz. *Journal of Qafqaz University* 29(1); 54-64.
- 27) Barın, E. (2010). Yabancılara Türkçe öğretimi amacıyla yazılan "Ecnebilere Mahsus Elifba Kitabı" üzerine. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 27; 121-136.
- 28) Ağıldere, S. T. (2010). XVIII. yüzyıl Avrupa'sında yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin önemi: Osmanlı İmparatorluğu'nda İstanbul Fransız dil oğlanları okulu (1699-1873). *Turkish Studies. International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 5(3); 693-704.
- 29) Maden, S. (2011). İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun yaz(ı)ma eğitimine yönelik düşünceleri ve Yazının Usul-i Tedrisi. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 6(1); 1528-1542.
- 30) Markoç, A. (2011). Türk harf inkılabı ile millet mektepleri ve İzmir'deki uygulamalar. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(1); 1491-1502.
- 31) Şahbaz, N. K. (2011). Eyüp Hamdi Akman'ın Usul-i Tedris'i ve eserin Türkçe eğitimi açısından önemi. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(4); 805-820.
- 32) Adaklı, E. (2011). Kütahyalı Abdurrahman Fevzi Efendi (1802-1864)'nin Mikyasu'l-Lisan Kıstasu'l-Beyan adlı eseri üzerine bir inceleme. *Turkish Studies- International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(3); 2017-2024.
- 33) Gizem, E. ve Uygun, S. (2011). Osmanlı'dan günümüze okuma yazma öğretimi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1; 197-216.
- 34) Karabacak, E. (2012). Ahmet Cevdet Paşa'nın dilbilgisi kitapları. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(2); 613-620.
- 35) Gökçe, B. (2012). 1925 yılında yayımlanan "Küçük Mektebliye: Yeni Millî Kırâ'at" kitabının incelenmesi ve değerlendirilmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 2; 1-39.
- 36) Sallabaş, M. E. (2012). Ömer Seyfettin hikâyelerinin Türkçe öğretiminde değer aktarımı bakımından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18); 59-68.
- 37) Balcı, A, Coşkun, E. ve Mehmet, T. (2012). Cumhuriyet dönemi Türkçe dersi öğretim programlarının genel amaçları bakımından değerlendirilmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1); 1-13.
- 38) Arslan, M. (2012). Tarihi süreçte Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi-öğrenimi çalışmaları. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2); 167-188.
- 39) Biçer, N. (2012). Hunlardan günümüze yabancılara Türkçe öğretimi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1(4); 107-133.
- 40) Temizyürek, F. (2013). Kutadgu Bilig'in Türkçe öğretimi açısından önemi. *Yeni Türkiye Dergisi* 55; 304-311.

- 41) Nalbant, M. V. (2013). Türkçenin ilk alimi Kaşgarlı Mahmud ve eseri Divanü Lugati't-Türk. *Yeni Türkiye Dergisi*, 55; 278-287.
- 42) Nurlu, M. (2013). Fransa'da Türkçe, Türkiye'de Fransızca öğretimi. *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(10); 477-498.
- 43) Akış, İ. ve Andriienko, D. (2014). Ukrayna'da Türkçe öğretimi. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 108(213); 59-72.
- 44) Ensar, F, Baş, B. ve Tiryakiol, S. (2014). Türkçe öğretiminin tarihî kaynakları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(25); 215-228.
- 45) Kaya, M. (2014). Yunus Emre Divanı'nın Türkçe öğretimi açısından incelenmesi. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(12); 423-442.
- 46) Ertürk, H. (2015). Müyessiretü'l-Ulûm üzerine bir inceleme ve değerlendirme çalışması. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(8); 1059-1086.
- 47) Aykaç, N. (2015). Yabancı dil olarak Türkçe Öğretiminin genel tarihçesi ve bu alanda kullanılan yöntemler. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(3); 161-174.
- 48) Akın, L. (2015). Türkçe öğretmek amacıyla yazılmış bir eser: Kitâb-ı Türkiyât Dili. *Dil Araştırmaları Dergisi*, 16; 163-189.
- 49) Keklik, S. (2015). Türk dili ve edebiyatı eğitimi üzerine bir bibliyografya denemesi (1923-2014). *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(5); 599- 658.
- 50) Temizyürek, F, Barın, E. ve Ustabulut, M.Y. (2016). Afganistan'ın dil politikası ve Afganistan'da Türkçe eğitimi tarihi. *Türkbilig*, 1(32); 155-168.
- 51) Kurudayıoğlu, M. ve Soysal, T. (2016). Cumhuriyet dönemi ortaokul Türkçe dersi öğretim programlarının söz varlığının geliştirilmesi açısından incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 45; 115-141
- 52) Yeşilyurt, E. (2016). Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretmek amacıyla yazılan kitapların dil öğretimi açısından değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 4(3); 277-294.
- 53) Mutlu, H. ve Ayrancı, B. (2017). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde geçmişten günümüze süregelen problemler. *The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences*, 3(2); 66-74.
- 54) Özcan, T. (2017). Osmanlı Devleti'ndeki gayrimüslim okullarında Türkçe'nin yaygınlaştırılmasına yönelik faaliyetler (1876-1908). *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(1); 213- 233.
- 55) Köse, D. ve Özsoy, E. (2017). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde 'Muhtasar Sarf ve Lügat-ı Türki. *Turkophone*, 4(2); 33-47.

3.2. Türkçe Öğretiminin Tarihsel Gelişimi İle İlgili Kitaplar

Türkçe öğretiminin tarihsel gelişim sürecine yönelik hazırlanmış kaynak niteliğindeki kitap ve kitap bölümleri aşağıda sunulmuştur:

- 1) Şimşir, B. (1992). *Türk yazı devrimi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- 2) Karal, E. Z. (1994). “Osmanlı tarihinde Türk dili sorunu”. *Bilim kültür ve öğretim dili olarak Türkçe* içinde s.7-96. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- 3) Öksüz, Y. Z. (1995). *Türkçenin sadeleşme tarihi genç kalemler ve yeni lisan hareketi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- 4) Göğüş, B. (1996). “Türkiye’de cumhuriyetten beri Türkçe eğitim kitapları”. *Türkiye ve Almanya’da ilköğretim ders kitapları* içinde s.6-11. Ankara: Türk Alman İşleri Kurulu
- 5) Timurtaş, F. K. (1997). *Tarih boyunca Türkçecilik cereyanı-makaleler (Dil ve edebiyat incelemeleri)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- 6) Eren, H. (1998). *Türklük bilimi sözlüğü: 1, yabancı Türkologlar*. Ankara: Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- 7) Tezcan, S. (2001). “En eski Türk dili yazını”. *Bilim kültür ve öğretim dili olarak Türkçe* içinde s.271-323. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- 8) Duru, K. N. (2004). *Türkçeyi nasıl öğretmeli?* (Hazl. M. Özbay). Ankara: Kül Sanat Yayıncılık.
- 9) Kahraman, M. (2004). “Dil öğretiminin tarihi gelişimi”. *Türkçe öğretimi* içinde s.15-18. Ankara: Anadolu Yayıncılık.
- 10) Demirel, Ö. ve Şahinel, M. (2006). “Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimi”. (Ed. Ö. Demirel ve M. Şahinel) *Türkçe ve sınıf öğretmenleri için Türkçe öğretimi* içinde s.7-8. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- 11) Temizyürek, F. ve Balcı, A. (2006). *Cumhuriyet dönemi ilköğretim okulları Türkçe programları*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- 12) Turan, Ş. ve Özel, S. (Ed.). (2007). *75. yılında Türkçenin ve dil devriminin öyküsü*. Ankara: Dil Derneği Yayınları.
- 13) Coşkun, E. (2007). “Geçmişten günümüze Türkçe öğretiminin gelişimi”. (Ed. A. Kırkkılıç ve H. Akyol) *İlköğretimde Türkçe öğretimi* içinde s.1-13. Ankara: PegemA Yayınları.
- 14) Tazebay, A. ve Çelenk, S. (2008). “Öğretim programlarında Türkçenin yeri”. (Ed. A. Tazebay ve S. Çelenk) *Türkçe öğretimi ilke-yöntem-teknikler* içinde s.7-15. Ankara: Maya Akademi.
- 15) Özbay, M. (2008). *Türkçe öğretiminin kaynakçası*. Ankara: Öncü Kitap.
- 16) Şahbaz, N. K. (2009). *Türkiye’de ilkokuma ve yazma öğretiminin tarihsel gelişimi-1*. Ankara: MEB Yayınları.

- 17) Gülensoy, T. (2012). *Türkiye Türkologları ve Türk diline emek verenler 1*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- 18) İşcan, A. (2018). “Yabancı dil öğretimi ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin tarihçesi”. (Ed. A. Şahin), *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi* içinde s.3-29. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- 19) Kırbaç, S. (2012). *Türkoloji tarihi: Türkologlar ve eserleri*. Ankara: Orhun Yayınları.
- 20) Zorbaz, K. Z. (2013). “Yabancılara Türkçe öğretiminin tarihi seyri”. (Ed. M. Durmuş), *Yabancılara Türkçe öğretimi el kitabı* içinde s.159-169. Ankara: Grafiker Yayınları.
- 21) Yıldız, C. (2013). “Ana dili öğretiminin tarihsel gelişimi”. (Ed. C. Yıldız), *Türkçe öğretimi* içinde s.68-76. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- 22) Duman, A. (2014). “Türkçenin öğretimi tarihine bir bakış”. (Ed. A. Güzel ve H.Karatay) *Türkçe öğretimi el kitabı* içinde s.71-86. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- 23) Gülensoy, T. (2015). *Türkiye Türkologları ve Türk diline emek verenler 2*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- 24) Urgan, S. (2015). *Türkçenin Türklerden çektikleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- 25) Maden, S. (Ed.) (2016). *Geçmişten günümüze Türkçeye hizmet edenler 1*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- 26) Gökçe, B. (2016). *Küçük mektebliye: Yeni milli kıra'at kitabı üzerine bir inceleme*. Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları.
- 27) Güzel, A. (Ed.) (2017). *Başlangıçtan günümüze Türkçenin eğitim-öğretim tarihi araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- 28) Biçer, N. (2017). *Türkçe öğretimi tarihi*. İstanbul: Kesit Yayınları.

3.3.Türkçe Öğretiminin Tarihsel Gelişimi İle İlgili Tezler

Türkçe öğretiminin tarihsel gelişim sürecine yönelik hazırlanmış lisansüstü tezler aşağıda sunulmuştur:

- 1) Duman, A. (1992). *1923-1957 yılları arasında ortaokul ve liseler için hazırlanan Türkçe, Türk dili ve edebiyatı programları üzerine bir inceleme*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- 2) Çiftçi, M. (1993). *Atatürk döneminde Türkçenin eğitimi ve öğretimi (1923-1938 / İlkokul)*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- 3) Güçel, G. (1993). *Cumhuriyet döneminde Türkçe öğretimi ve okuma yazma alışkanlığı üzerine bir değerlendirme*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- 4) Temizyürek, F. (1994). *Atatürk döneminde Türkçenin öğretimi ile ilgili olarak geliştirilen devlet politikaları (1920-1938)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- 5) Demir, C. (1997). *Atatürk döneminde bir ve tam devreli liselerde(Ortaokul ve Liselerde)Türk dili ve edebiyatı eğitimi ve öğretimi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- 6) Sağ, R. (1998). *Cumhuriyetten günümüze Türkçe yetiçekleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- 7-Akyürek, S. (1998). *Tanzimat dönemi ilköğretim okullarında Usul-i Cedit hareketi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- 8) Şenol, M. (1999). *Okuma-yazma öğretiminin tasviri bibliyografyası*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- 9) Girgin,Y. (2003). *Cumhuriyetten günümüze ortaokul ve ilköğretim ikinci kademe Türkçe dersi genel ve özel amaçlarıyla müfredat programının gelişimi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- 10) Albayrak, K. (2001). *TBMM Milli Eğitim bütçe görüşmelerinde ve şura tutanaklarında Türkçe öğretimiyle ilgili görüşler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- 11) Kızılcık, B. C. (2003). *Ömer Seyfettin'in Türkçe Anlayışı ve Bunun Türkçe Öğretimine Yansımaları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- 12) Uçgun, D. (2006). *Cumhuriyet döneminde Türkçe öğretmenlerinin yetiştirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- 13) Dinçer, F. (2007). *Kâzım Nami Duru hayatı, eserleri ve Türkçe öğretimine katkıları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- 14) Aksoy, T. (2007). *Doktor Rüştü'nün Nuhbetü'l-Etfâl isimli eserinin Türkçe öğretimi açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- 15)Dağdeviren, M. O. (2006). *Badi Nedim ve Mustafa Nuri'nin Usul-i Tahrir adlı eserinde Türkçe öğretimine dair esaslar*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- 16) Khairi, A. (2007). *Afganistan'da Türkçe eğitiminin tarihi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- 17) Demirbaş, H. M. (2007). *Cumhuriyet dönemi Türkçe öğretimi ile günümüz Türkçe öğretiminin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- 18) Tarahija, A. (2008). *Kava'id-i Türkiyye'nin modern Türkçe öğretimi yöntemleri bakımından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

- 19) Mutlu, H. H. (2008). *Ulusal eğitim bilimleri kongrelerinde Türkçe eğitiminin yeri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- 20) Tunç, F. (2009). *Beşir Göğüş'ün Türkçe eğitimi ile ilgili eserleri ve Türkçe anlayışı üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- 21) Sav Aksungur, H. (2009). *1923-1973 yılları arasında yayınlanan Türkçe eğitimi ile ilgili yazılar üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- 22) Alkan, F. (2010). *Nüzhet Sabit'in Türkçe öğretimindeki yeri üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- 23) Doğan, S. (2011). *XIX. Yüzyılda Batı'da yabancılara Türkçe öğretimi çalışmaları: W. B. Barker Örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- 24) Biçer, N. (2011). *Kıpçak dönemi eserlerinin yabancılara Türkçe öğretimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- 25) Aydoğdu, E. (2011). *Bulgaristan'da Türkçe öğretimi ve ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- 26) Karagöl, A. (2011). *Sir James William Redhouse ve İngilizlere Türkçe öğretimi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- 27) Aslan, F. Ş. (2011). *Osman Şevki Bey'in Türkçe öğretimindeki yeri ve Yeni Usul Talim-i Kıraat (Beşinci Kısım) adlı eseri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- 28) Ekmekçi, V. (2012). *Belçika'da Türkçe öğretimi ve karşılaşılan temel sorunlar*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- 29) Anamaria, S. C. (2013). *Romanya'da Türkçe öğretimi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- 30) Tiryakiyol, S. (2013). *Dil öğretimi geleneğimizde manzum sözlükler: Tuhfe-i Âsım örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- 31) Ünal, F. (2014). *Hüseyin Kâzım Kadri ve Türkçe öğretimindeki yeri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- 32) Meran, T. (2014). *Tedrisat Mecmuası, Terbiye Mecmuası, Yeni Mekteb dergilerindeki Türkçe eğitimiyle ilgili makalelerin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.

33) Kılınc, R. (2014). *Ahmed Rasim'in "Yeni Sarf Dersleri" adlı eserlerinin metin çevirisi ve Türkçe eğitimi açısından incelemesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

34) Erkuş, E. (2014). *1839-1908 yılları arasındaki Türkçe eğitimi ve öğretimi çalışmalarında alan terminolojisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

35) Dmeral, İ. (2014). *Tarihsel süreç içerisinde Irak'ta Türkçe eğitimi ve öğretimi: 1918-2014*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

36) Yeşilyurt, E. (2015). *Osmanlı döneminde İngilizlere Türkçe öğretimi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

37) Kutlubay, H. (2015). *1928'den Günümüze Kadar Türkçe Öğretimi Programlarında Dil Bilgisi Öğretiminin Durumu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.

38) Şimşek, T. (2015). *1316 H tarihli Maarif Salnamesine göre yabancı okullar ile gayrimüslim okullarında Türkçe eğitimi ve öğretimi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

39) Boyacı, S. (2016). *Türkçe öğretiminde çocuk romanları (2000-2015)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

3.4. Türkçe Öğretiminin Tarihsel Gelişimi İle İlgili Bildiriler

Türkçe öğretiminin tarihsel gelişim sürecine yönelik hazırlanmış bilimsel toplantılarda sunulmuş bildiriler aşağıda sunulmuştur:

1) Akyüz, Y. (2000). *Resimli İlk Türkçe alfabe ve okuma kitabımız ve Türk eğitim tarihindeki önemi*. Birinci Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar ve Çözüm Yolları, 20-21 Ocak 2000, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve TÖMER Dil Öğretim Merkezi, Ankara.

2) Majda, T. (2001). *Polonya'da Türk dili öğretimi tarihçesi*. Avrupa'da Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Sempozyumu, 25-26 Ekim 2001, Varşova Üniversitesi, Doğu Çalışmaları Enstitüsü, Polonya.

3) Şahbaz, N. K. (2004). *Türkçe öğretimi açısından elifba kitapları*. 13. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, 6-9 Temmuz 2004, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Malatya.

4) Çifçi, M. (2004). *Kaşgarlı Mahmud'un dil öğretim yöntemi üzerine*. V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri Kitabı C.1, Ankara: TDK Yayınları, s.9.

5) Demiral, H. (2005). *Harf İnkilâbından günümüze Türk dili ve edebiyatı dersi kitaplarının incelenmesi*. 14. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, 28-30 Eylül 2005, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Denizli.

6) Bay, Y. (2006). *Cumhuriyetten günümüze İlkokuma yazma sürecinin tarihsel gelişimi*. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Bildiri Kitabı C.II, Ankara: Kök Yayıncılık, s.634-645.

7) Balcı, A. (2007). *Cumhuriyet dönemi ilköğretim Türkçe programlarında dil bilgisi öğretimi*. III. Sosyal Bilimler Kongresi, 18-20 Haziran 2007, Çukurova Üniversitesi, Adana.

8) Ülper, H. ve Yalınkılıç, K. (2009). *Türkçe Öğretimi bağlamında dil devrimi ve yazım Bilgisi*, XVIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 1-3 Ekim 2009, Ege Üniversitesi, İzmir.

9) Kaya, C. (2009, Mayıs). *Divan ü Lügati't Türk Araplara Türkçeyi öğretmek için mi yazıldı?* Ahmet Yesevi Üniversitesi III. Türkoloji Kongresi, 13-14 Mayıs 2011, Ahmet Yassawi International Kazakh-Turkish University, Kazakistan.

10) Kısıklı, E. (2011). *Harf devrimi sonrasında yeni harflerin öğretiminde usul ve yöntemler*. Prof.Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu, 20-22 Ekim 2011, Çukurova Üniversitesi, Adana.

11) Şahbaz, N. K. ve Şahbaz, B. (2011). *Eyüp Hamdi Akman'ın Usul-ü Tedris'i ve Eserin Türkçe eğitimi açısından önemi*. Uluslararası Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Kurultayı, 8-9 Eylül 2011, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sakarya.

12) Keskin, H. ve Baştuğ, M. (2012). *Geçmişten günümüze akıcı okuma*. 11. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, 24-26 Mayıs 2012, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize.

13) Önal, K. (2012). *Yabancılara Türkçe öğretimi bakımından Kıpçak dönemi eserleri ve bunların günümüz yöntemleri ile karşılaştırılması*. 21. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, 12-14 Eylül 2012, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

14) Kaymaz, Z. (2014). *Türkçenin öğretimi açısından İbni Mühenna Lügati'nin yeri*. 7. Dünya Dili Türkçe Sempozyumu, 24 Ocak 2014, Fırat Üniversitesi, Elazığ.

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

11. yüzyıldan bu yana belirli bir yöntem ve kaynakla öğretilen Türkçe, günümüzde ana dili ve yabancı dil olarak geniş coğrafyalarda ve büyük kitlelere öğretilmektedir. Ancak Türkçe öğretiminin bugünkü yerini ve eksikliklerini tam ve eksiksiz biçimde anlayabilmek için, öğretim tarihinin bilinmesi gerekmektedir. Bunun için Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimini inceleyen araştırmaların bir kaynakça içerisinde toplanması ve belirli temalar altında gösterilmesi önemlidir. Bu doğrultuda; Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimini inceleyen bilimsel çalışmalara dair bir kaynakça denemesi oluşturmayı amaçlayan araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Tablo 1. Türkçe Öğretiminin Tarihsel Gelişimi ile İlgili Çalışmaların Tür ve Konu Dağılımı

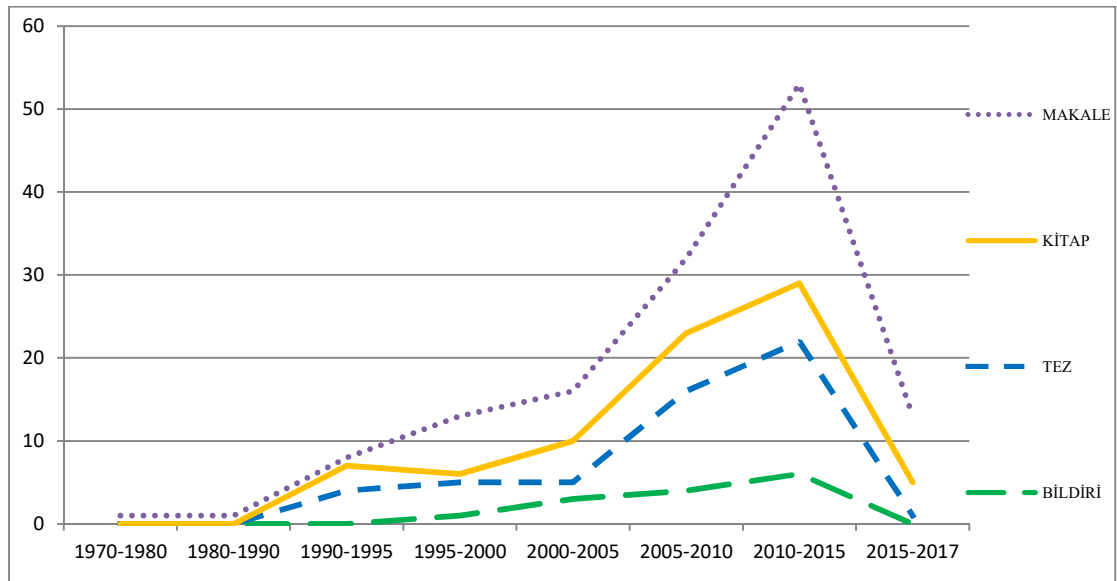
Yayın Türü	Ana Dili Olarak Türkçe Öğretimi Tarihi		Yabancılara Türkçe Öğretimi Tarihi	
	f	%	f	%
Makale	40	72	15	28
Kitaplar	26	92	2	8
Tezler	35	89	4	11
Bildiriler	11	88	3	12
Toplam	112		24	

Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimiyle ilgili yapılan makale türünde 55 çalışma vardır. Bu sonuç, Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimi ile ilgili en çok makale türünde yayın yapıldığını göstermektedir. Bu makalelerden 40'ı ana dili öğretimi, 15'i yabancılara Türkçe öğretimiyle ilgilidir. Ana dili öğretimi %72, yabancılara Türkçe öğretimi ile ilgili çalışmalar ise %28 oranında bir dağılıma sahiptir. Diğer türlerde olduğu gibi makale türünde de ana dili öğretimiyle ilgili içerik ağır basmaktadır. Fakat yabancılara Türkçe öğretimi ile ilgili daha çok makale türünde (%28) yayın hazırlandığı görülmektedir.

Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimi ile ilgili 28 farklı kitap ve kitap bölümünün olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada ele alınan eserler Türkçe öğretiminin tarihsel gelişim sürecini konu edinen çalışmalardır. Kitapların 26'sı ana dili öğretimiyle, 2'si ise yabancılara Türkçe öğretimiyle ilgilidir. Yabancılara Türkçe öğretimi %27'lik payla ana dili öğretimine göre sınırlı kalmıştır. Yabancılara Türkçe öğretimiyle ilgili yapılan çalışmalarda dikkat çeken nokta, bu alanda yapılan çalışma sayısının yakın tarihe geldikçe artmasıdır. Kitaplar arasında Türkçeye katkı sunan şahısları konu edinen ve öğretim açısından da bilgilere rastlanan eserler dikkat çekmektedir. Bunlar; Eren'in (1998) "Türklük Bilimi Sözlüğü 1.Yabancı Türkologlar", Gülensoy'un (2012) "Türkiye Türkologları ve Türk Diline Hizmet Edeler" Maden'in (2016) editörlüğünü yaptığı "Geçmişten Günümüze Türkçeye Hizmet Edenler 1" adlı eserlerdir. Bu eserler tarihsel süreçte Türkçe öğretimi bakımından ilgililere yol gösteren şahısların incelenmesinde, önemli birer kaynak niteliği taşımaktadır. Ayrıca, doğrudan Türkçe öğretiminin tarihini konu alan Güzel'in (2017) editörlüğünü yaptığı "Geçmişten Günümüze Türkçenin Eğitim-Öğretim Tarihi Araştırmaları" ve Biçer'in (2017) "Türkçe Öğretimi Tarihi" adlı eserleri güncel ve kapsamlı içerikleri ile önemli görülmektedir.

Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimiyle ilgili 39 farklı lisansüstü tezin hazırlandığı tespit edilmiştir. Bu tezlerden 35'inin ana dili öğretimiyle ilgili, 4'ünün yabancılara Türkçe öğretimiyle ilgilidir.

Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimiyle ilgili bilimsel toplantılarda 14 farklı bildirinin sunulduğu tespit edilmiştir. Bunlardan 11'i ana dil öğretimi, 3 tanesi ise yabancılara Türkçe öğretimiyle ilgilidir. Bildirilerde de diğer türler gibi ana dili öğretimi konu alan çalışmalar ağırlıktadır. Diğer türlere göre bildiri türündeki çalışmaların az olduğu söylenebilir.

Şekil 1. Türkçe Öğretiminin Tarihsel Gelişimi ile İlgili Çalışmaların Yıllara Dağılımı

Şekil 1 incelendiğinde, Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimi ile ilgili ilk yayının 1970 tarihli Beşir Göğüş'e ait bir makale olduğu görülmektedir. Bu yayından itibaren bugüne kadar toplam 136 yayının Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimini konu edindiği sonucuna ulaşılmış, tespit edilen yayınların 55'inin makale, 28'inin kitap, 39'unun tez ve 14'ünün bildiri olduğu belirlenmiştir. Bu bulgudan hareketle, son 48 yıl içerisinde Türkçe öğretiminin tarihsel gelişiminin yayınlara konu olduğu anlaşılmaktadır.

Bahsedilen yayınların tarihsel dağılımına bakıldığında; 1970-1980 arasında Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimini inceleyen sadece 1 makale yazılmıştır. Bu makale de Göğüş tarafından 1970'te "Anadil Olarak Türkçenin Öğretimine Tarihsel Bir Bakış" adıyla kaleme alınmıştır. 1980-1990 arasında da 1981 yılında Kavcar'ın ve 1987 yılında Gülsevin'in birer makalesi yayımlanmıştır. 1990-1995 arasına bakıldığında yeni türler ortaya çıkmış; 4 tez, 3 kitap ve 1 de makale yazılmıştır. Yine bu yıllarda köy enstitüleri, idadiler ve dil devrimi gibi konular yayınlarda işlenmiştir. 1995-2000 yılları arasında makale sayısının önemli bir artış gösterdiği tespit edilmiştir. Bu da Türkçenin öğretiminin tarihsel gelişimiyle ilgili çalışmaların önem kazandığını göstermektedir. 2000'li yıllardan sonra tüm türlerde bir artışın olduğu Şekil 1'de görülebilmektedir. Bu süreçte dikkat çeken bir diğer makale Bayraktar'ın 2003 tarihli "Yabancılara Türkçe Öğretiminin Tarihsel Gelişimi" adlı makalesidir. Bu makaleyle yabancılara Türkçe öğretimi konusu, Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimiyle ilgili çalışmalar arasına ilk kez girmiştir. Dikkat çeken bir diğer husus ise, Türkçe dersi öğretim programlarına yönelik değişikliklerle birlikte öncekilerin daha detaylı incelenmesi ihtiyacı ortaya çıkmış ve Türkçe öğretim programlarının tarihsel gelişimi yayınlara konu olmuştur. 2010 ve sonrasına bakıldığında, yapılan çalışmaların sayısının diğer dönemlerden daha fazla arttığı, araştırmalarda önemli ölçüde yer bulduğu belirlenmiştir.

Sonuç olarak, son yıllarda Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimi ile ilgili bilimsel çalışmaların önemli oranda artması ve içerik olarak çeşitlenmesi konunun sistemli ve bilimsel bir bakış açısıyla incelendiğini göstermektedir. Bununla birlikte, Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimi ile ilgili çalışmaların 1970 yılından bu yana yapıldığı ve sadece 136 adet yayının oluşturulduğu, söz konusu yayınların çoğunun makale türünde yayınladığı, 2010 yılından sonra özellikle yabancılara Türkçe öğretimi ile ilgili çalışmaların önde yer aldığı gibi dikkat çekici sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırma sonucunda, Türkçe öğretimi tarihiyle ilgili çalışmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Bu nedenle Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimi ile ilgili çalışmaların artırılmasının gerektiği söylenebilir. Diğer taraftan Türkçe Öğretmenliği lisans programının 2018 yılında güncellenen programında seçmeli dersler arasında "Türkçe Öğretimi Tarihi" adlı bir dersin eklenmiş olması bu açıdan değerlidir. Ayrıca Türkçe öğretiminin tarihî gelişimi ile ilgili derslerin artırılması, hatta Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği gibi ilgili bölümlerde de seçmeli olarak sunulması fayda sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- American Psychological Association (2011). *APA yazım kuralları*. Ankara: Başkent Üniversitesi
- Bıçer, N. (2012). Hunlardan günümüze yabancılara Türkçe öğretimi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1(4), 107-133.
- Duman, A. (2014). "Türkçenin öğretimi tarihine bir bakış". (Ed. A. Güzel ve H. Karatay) *Türkçe öğretimi el kitabı* içinde s.71-86. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ergin M. (2013). *Türk dili*. Ankara: Bayrak Yayınları.
- Gülensoy, T. (2010). *Türkçe el kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Güzel, A. (Ed). (2017). *Başlangıçtan günümüze Türkçenin eğitim-öğretim tarihi araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- Maden, S. (2017). “1938 ile 1957 yılları arasında Türkçe öğretimi”. (Ed. A. Güzel) *Başlangıçtan Günümüze Türkçenin Eğitim-Öğretim Tarihi Araştırmaları* içinde s.382-409. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Onan, B. (2014). “Türkçenin ana dili olarak öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri”. (Ed. A. Güzel ve H. Karatay), *Türkçe öğretimi el kitabı* içinde s.107-130. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Onan, B. (2017). “Başlangıçtan XIII. yüzyıla kadar Türkçenin öğretilmesiyle ilgili gelişmeler”. (Ed. A. Güzel) *Başlangıçtan Günümüze Türkçenin Eğitim-Öğretim Tarihi Araştırmaları* içinde s.43-79. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şahbaz, N.K. (2017). “Tanzimat, I. Meşrutiyet ve II. Abdülhamit Dönemlerinde Türkçe öğretimi”. (Ed. A. Güzel) *Başlangıçtan Günümüze Türkçenin Eğitim-Öğretim Tarihi Araştırmaları* içinde s.225-281. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Uçgun, D. (2014). “Tarihi süreç içerisinde Türkçe öğretim programları ve Türkçe öğretmenlerinin yetiştirilmesi”. (Ed. A. Güzel ve H. Karatay) *Türkçe öğretimi el kitabı* içinde s.89-104. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yükseköğretim Kurulu (2018). *Türkçe öğretmenliği lisans programı*. https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Turkce_Ogretmenligi_Lisans_Programi.pdf adresinden 11.05.2019 tarihinde erişilmiştir.